

ROUTE K21

Knapzakroute **Tynaarlo-Zeegse**

**14 km wandelen door
onbekend Drenthe**

Welkom in Tynaarlo en Zeegse

In 1997 kreeg Tynaarlo zijn eerste Knapzakroute als lid van de BOKD, de vereniging van kleine Drentse dorpen. Nog steeds hoort Tynaarlo tot die kleine dorpen, al wil de gemeentenaam Tynaarlo op het eerste gezicht ons iets anders doen geloven.

De gemeente Tynaarlo bestaat sinds 1998 en kwam aan haar naam omdat de oude hoofddorpen van de gemeenten Vries en Eelde collega Zuidlaren de eer van de gemeentenaam niet gunden. Tijdens deze Knapzakroute maakt u kennis met een minder bekend gedeelte van het beekdallandschap van de Drentsche Aa. U ziet het kleine Zeegserloopje en u komt langs de uitgestrekte groenlanden in de benedenloop van de Drentsche Aa. De beek is hier inmiddels uitgegroeid tot een flinke stroom die met ruime bochten het landschap doorkruist. Een interessante pleisterplaats onderweg is het kleine Zeegse met de zandverstuivingen die het dorp in het begin van de vorige eeuw snel populair maakten als toeristische bestemming.

Start

Tik op de nummers voor informatie

Algemene informatie

4

Hoe werkt het?

Uitleg over de route en praktische zaken

5

Routekaart + beschrijving

6

Tynaarlo, om te beginnen...

15

Het landschap van Tynaarlo en Zeegse

18

Informatie onderweg

23

De pdf geeft de beste gebruikservaring
in Acrobat Reader of iBooks.

Algemene informatie

Startpunten

Café Centraal

Dorpsstraat 8, 9482 PC Tynaarlo

[Routebeschrijving via Google](#)

Brink Zeegse

Op de hoek van Hoofdweg en Schipborgerweg midden in het dorp (punt 8 in de route).

[Routebeschrijving via Google](#)

Lengte route 14 km

Op te splitsen in twee lussen:

- Tynaarlo-lus van 9 km (1-6, van 6 naar 13, 13-22).
- Zeegse-lus van 6,5 km (8-13, van 13 naar 6-8).

Begaanbaarheid paden

Redelijk te belopen in alle jaargetijden, waterdicht schoeisel wordt aangeraden.

Honden

Toegestaan mits aangelijnd.

Hoe werkt het?

5 Informatie onderweg

- Als er onderweg bijzondere dingen te zien zijn, ziet u op de kaart een rode stip met nummer. U kunt doorklikken naar de beschrijving.
- Aan het einde van de achtergrondinformatie staan soms woorden in het blauw, deze verwijzen naar het [Knapzak ABC](#) waar aanvullende informatie te vinden is.

GPX-track

- Met de track kunt u op uw GPS-apparaat lopen of via een GPX-app op uw smartphone. [Download GPX track](#)

Printen

- Gebruik uw eigen printerinstellingen en zie de [tips](#).

Knoppen start en kaart

- Met de knop **START** gaat u naar de inhoud.
- Met de knop **KAART** kunt u naar de kaart navigeren en weer terug.
- Werkt alleen in Acrobat Reader en iBooks.

Routekaart 1

Alle nummers geven routebeschrijvingen aan en de **rode stippen** geven tevens informatie onderweg.

Routekaart 2

Alle nummers geven routebeschrijvingen aan en de **rode stippen** geven tevens informatie onderweg.

Routebeschrijving

1 Start in Tynaarlo

- Vanuit Café Centraal gaat u rechtsaf de Schoolstraat in.
 - Bij de Brink houdt u rechts aan.
 - Aan het eind van de Brink neemt u rechtsaf de Smeerveenweg.
 - De deels met keitjes verharde Smeerveenweg wordt een onverharde weg.
-

2 Scheperweg

- Ga op de driesprong linksaf, de Scheperweg.
 - U steekt een asfaltweg over en blijft de onverharde weg volgen.
-

3 Zeegserweg

- Bij de verharde weg loopt u rechtdoor. Verderop wordt dit een zandweg met naastliggend fietspad.
-

4 Het gat van de Maatschappij

- Vlak voor de spoorwegovergang kunt u even linksaf om een kijkje bij het Maatschappijgat te nemen.
- Steek daarna de spoorlijn over en ga

direct rechtsaf, het Villapark. Het hunebed ligt schuin aan de overkant in de binnenbocht van de Hunebedstraat.

.....

5 Een blauwe reiger in het Villapark

- Neem in het Villapark de tweede weg links.
 - Op de eerstvolgende driesprong gaat u linksaf.
 - Vervolgens slaat u op de volgende driesprong rechtsaf.
 - U bent weer terug op de doorgaande Hunebedstraat waar u rechtsaf gaat.
-

6 Het Zeegserloopje mocht zichzelf blijven

- U steekt het Zeegserloopje over en gaat bij de ANWB-paddenstoel rechtsaf.
- Waar het fietspad naar links gaat, neemt u het onverharde pad rechtdoor.
- Het pad gaat met een bocht naar rechts en vervolgens naar links.
- Verderop maakt het pad een bocht naar links en loopt door een houtsingel.
- Het pad komt op een asfaltweg uit waar u rechtsaf gaat. Deze weg gaat over in een fietspad.

7 Witveen

- Na enkele bochten komt u op een driesprong uit. Hier moet u linksaf.
 - Na ongeveer 300 meter gaat u bij de ANWB-paddenstoel linksaf. Het fietspad gaat verderop over in een weg. Deze weg loopt over de Zuideresch naar Zeegse.
-

8 Een dagje naar de Zeegser Duinen

- U komt op de Hoofdweg in Zeegse uit. Steek die weg over en neem de weg langs de brink van Zeegse.
 - Aan het eind van de brink gaat u rechtsaf terug naar de Hoofdweg.
 - Ga bij de ANWB-paddenstoel linksaf richting Oudemolen.
-

9 Zandrivier

- In de bocht moet u linksaf. De weg heet Zandrivier.
- Vervolgens moet u op de Y-splitsing rechtdoor.
- Bij de volgende Y-splitsing houdt u links aan. Dit pad, dat de naam Heikant draagt, moet u blijven volgen.

- Na een viersprong neemt u in een bocht naar rechts het pad rechtdoor en even later komt u in een heideterreintje van Staatsbosbeheer.
-

10 Mooi Zeegse

- Op de kruising volgt u het smalle paadje rechtdoor.
 - Ga bij de zandverstuiving rechtdoor.
 - Zo gauw u de plas Siepelveen aan uw linkerhand gepasseerd bent, gaat u linksaf. U steekt een slootje over.
 - U loopt een wat heuvelachtig pad op dat u langs het Siepelveen voert dat links van u ligt.
 - Voorbij de veenplas gaat het pad naar beneden en komt uit op een breder zandpad. Volg dit zandpad rechtdoor.
-

11 Zeegsersteeg

- Aan het eind van het zandpad gaat u rechtsaf een brede zandweg, de Schipborgerweg, op.
- Sla vervolgens al na zo'n 50 meter linksaf. Let op: neem het pad dat achter de ANWB-paddenstoel langs de houtwal loopt.

12 Wandelen in een nationaal park

- Vóór het hek bij een grasland moet u links aanhouden. U loopt over een soort dijkje.
 - Bij een groot grasland steekt u schuin links over. Dit paadje volgen.
 - Steek het bruggetje over en ga vervolgens rechtdoor.
-

13 Hokjes voor mens en dier

- Op de geasfalteerde weg gaat u rechtsaf.
 - U volgt deze weg en komt uit op de doorgaande weg Vries-Zuidlaren.
-

14 Parkeerplaats Wedbroeken

- U steekt de weg over en gaat rechtsaf over het fietspad.
- Neem vervolgens de asfaltweg Zwijnmaden linksaf.
- Deze asfaltweg maakt eerst een bocht naar rechts en buigt daarna scherp naar links.

15 Broeken, maden, stukken, de taal van het beekdal

- De asfaltweg wordt een fietspad.
 - Blijf dat fietspad volgen.
 - Het fietspad wordt verderop weer een gewone weg.
-

16 Hermerbulten

- Op de driesprong gaat u linksaf.
 - Deze weg maakt een bocht naar links. U loopt nu parallel aan de spoorlijn.
-

17 De Bond van Orde

- Bij de spoorwegovergang gaat u het spoor over. U komt op de Bondweg.
-

18 Bondweg

- Volg de Bondweg tot u na het tweede bosje aan uw linkerhand (nog vóór de boerderij) een sloot kruist. Vóór de sloot moet u linksaf het schouwpad op.
- Ga de dam over en vervolg uw route aan de overkant van de sloot.

19 Akenveen

- Ongeveer 70 meter na de dam gaat u rechtsaf een bospaadje in. U loopt langs de veenputten van het Akenveen.
-

20 Akenveenweg

- Bij het zandpad aangekomen gaat u rechtsaf. Dit is de Akenveenweg.
-

21 Natuurbad werd landgoed

- Aan het eind van het bos neemt u linksaf het paadje langs de akker. Dit pad brengt u het Landgoed Tynaarlo op.
 - Ga op de asfaltweg rechtdoor.
 - Als de slingerende weg ophoudt, vervolgt u uw weg over het fietspaadje.
-

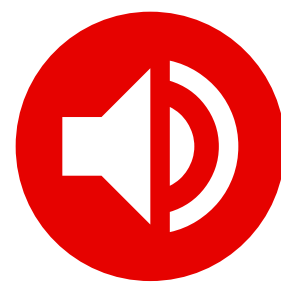
22 Rotonde

- U komt bij een geasfalteerd fietspad uit. Ga hier links en steek ter hoogte van de rotonde de doorgaande weg Vries - Zuidlaren over.
- Ga dan rechtsaf de Dorpsstraat in en loop door naar het startpunt.

Tynaarlo, om te beginnen...

Tynaarlo hoort tot de oudste Drentse dorpen. De naam werd voor het eerst genoemd in een oorkonde uit 820. In die oorkonde schenkt ene Theodgrim zijn onroerende goederen genaamd de Villa Arlo aan de benedictijner abdij Werden aan de Roer. De abdij was kort daarvoor gesticht door de missionaris Ludgerus die in onze streken het nodige bekeringswerk verricht had.

Luister naar het hele verhaal

LIUDGER GENEEST BERNLEF. BRON: W.A.F. KRONENBURG

START

15

KAART

Het hart van het dorp

De oude foto illustreert waarom men in Tynaarlo de brink Schoolbrink is gaan noemen. Tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw heeft de school van het dorp op de Brink gestaan. In Drentse dorpen kwam dat vaker voor omdat de brink gemeenschappelijk bezit van de boermarke was. Door een gratis bouwlocatie aan te bieden kon men als dorp gemakkelijk een royaal gebaar richting gemeentebeheer maken.

FOTO: DRENTS MUSEUM

Het handkrachtzuivelfabriekje werd in 1895 opgericht. In 1925 werd het opgeheven en lieten de boeren van Tynaarlo hun melk naar Vries brengen. De tijd van de kleine zuivelfabriekjes was na enkele tientallen jaren al weer voorbij.

Het Landschap van Tynaarlo en Zeegse

De Knapzakroute Tynaarlo voert u door het stroomdal van de Drentsche Aa. Onderweg ervaart u niet alleen de fraaie natuur van een van de mooiste Drentse beekdalen, u zult ook zien hoe het landschap inmiddels van alle kanten doorsneden is door verkeerswegen, vaarwegen en spoorwegen in een niet-aflatende ijver van de moderne mens om zich zo snel en efficiënt mogelijk van A naar B te verplaatsen.

Tynaarlo en het kleinere Zeegse zijn esdorpen. Beide hebben ze twee essen. Tynaarlo had essen ten westen en oosten van het dorp. De Oosteresch is inmiddels geheel volgebouwd met naoorlogse nieuwbouw. De fraaiste es is de hoge Zuideresch van Zeegse. De route brengt u ook over deze es.

Ten zuiden en oosten van Tynaarlo ligt het smalle beekdal van het Zeegserloopje. Op weg naar de Drentsche Aa baande het stroompje zich een weg door de Rug van Tynaarlo.

Ten noorden van de plaats waar het Zeegserloopje in de Drentsche Aa uitkomt, wordt het beekdal een stuk breder. In vroeger eeuwen zag

FOTO: ANDRE BRASSE

men er weinig brood in om hier het beekdal en de stroom met respectievelijk lange, onderhoudsgevoelige dijken en een kostbare brug te doorsnijden. Daarom ging de weg van Zuidlaren richting Vries vele eeuwen lang een stukje zuidelijker ter hoogte van Schipborg en Zeegse over de Drentsche Aa en langs de Zeegsersteeg. De oude brug heette de Borkerbrug (Bork = Schipborg) en lag ter plaatse van de huidige brug bij Café de Drentsche Aa. De huidige weg Zuidlaren-Vries werd pas in de negentiende eeuw als straatweg aangelegd. Het tweede deel van de Knapzakroute – voorbij de zandverstuivingen van Zeegse – brengt u langs de drassige groenlanden van de Drentsche Aa, de oude hooi- en weilanden van de boeren van Tynaarlo en Zeegse.

Deze kaart toont de situatie in Tynaarlo en omgeving in 1899. Een prominente plaats op de kaart wordt ingenomen door de 'Staatsspoorweg' en de straatweg van Zuidlaren naar Vries waarlangs de paardentram reed. Eindbestemming van de tram was de halte Vries-Zuidlaren. Goed is op de kaart te zien dat de spoorlijn het beekdalletje van het Zeegserloopje in tweeën knipte.

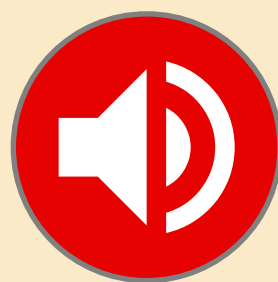
Verderop in deze pdf zult u op pag. 26 de oude schoolprent van B. Bueninck tegenkomen. Op de plaat ligt het hunebed van Tynaarlo in een leeg en weids landschap. Het landschap dat Bueninck in 1905 schilderde, is hetzelfde als dat u op deze kaart ziet: het hunebed, een zandweg en de boerderijen en bomen van Zeegse in de verte.

Een ooggetuige onderweg

Jannes Darwinkel werd geboren op een boerderij aan de spoorlijn, vlakbij het Natuurbad van Tynaarlo. Zijn vader was boer. Jannes ging in Assen bij het toenmalige GAK, later UWV werken en reisde vele jaren lang op en neer naar Assen. Nu hij de tijd weer aan zichzelf heeft, is hij bijna dagelijks bezig met zijn grote hobby: de geschiedenis van zijn dorp. Darwinkel werkte aan een aantal boeken mee en schrijft in het tijdschrift van historische vereniging Oud Vries. Jannes Darwinkel is een prima gids onderweg langs de Knapzakroute.

Luister naar het hele verhaal

4 Het gat van de Maatschappij

Van oudsher is het Maatschappijgat afwisselend het domein van de visvereniging Vries-Tynaarlo en van de ijsvereniging van Tynaarlo. De waterplas met zijn merkwaardige naam werd tussen 1865 en 1870 gegraven omdat er veel zand nodig was voor de aanleg van de spoorlijn Assen-Groningen. De 'Maatschappij' was dan ook de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen. Even ten zuiden van de plas moest er een spoordijk door het dal van het Zeegserloopje worden aangelegd.

In de loop van de tijd is het Maatschappijgat een stuk kleiner geworden. Jarenlang heeft de Maatschappij naar hartenlust grote hoeveelheden sintels uit de stoomlocomotieven in het Maatschappijgat gestort. Later deden ook de nabijgelegen metaalfabriek en de gemeente Vries met haar huisvuil een onfrisse duit in het zakje... De vervuilde bodem van het Maatschappijgat en van het fabrieksterrein zijn deels gesaneerd.

4 De trein liet zijn sporen na in het landschap

In 1870 werd de spoorlijn Assen-Groningen in gebruik genomen. De halte Vries-Zuidlaren in Tynaarlo had naast de functie voor het personenvervoer ook een belangrijke functie bij het transport van goederen als boter, kunstmest en steenkool. Vanaf 1891 exploiteerde de Tramwegmaatschappij Zuidlaren-Groningen een paardentram vanaf het station Vries-Zuidlaren via Zuidlaren naar Groningen. De lijn werd in 1919 opgeheven. Vanaf 1952 reden de treinen het station Vries-Zuidlaren voorbij. Eind jaren zestig werd het stationsgebouw afgebroken.

FOTO: DRENTS ARCHIEF

Nadat eerst de spoorlijn het beekdal van het Zeegserloopje in tweeën geknipt had, deed de ruilverkaveling aan het eind van de jaren zestig de rest. Liggt het beekdal er aan de oostkant van de spoorlijn nog vrijwel net zo bij als vroeger, ten westen van het spoor is het beekdal zo rigoureus aangepakt dat het in niets meer herinnert aan het Zeegserloopje.

RUILVERKAVELING

4 Hunebed in de uitverkoop

Het kleine, drie dekstenen tellende hunebed was indertijd het laatste hunebed dat het rijk aankocht. De verkoop vond in mei 1880 plaats. Het rijk kocht het van de boermarke van

Tynaarlo voor het 'uitverkoopbedrag' van 299 gulden. Bij de verkoop werd als voorwaarde gesteld dat de schapen van het dorp op de heide bij het hunebed mochten worden geweid. Zo kon het komen dat het hunebed van Tynaarlo samen met schaapskudde en herder figureert op de destijds populaire schoolplaat *'De heide met Hunebed bij Tinaarlo'* uit 1905 van de hand van B. Bueninck ([zie pagina 26](#)). In 1928 leidde professor Van Giffen een aantal opgravingen bij de Hunebedstraat. Hij ontdekte dat er minstens twee andere hunebedden even ten oosten van het huidige hunebed moeten hebben gestaan. Zoals zoveel andere Drentse hunebedden werden ze in vroeger tijden door 'keienkloppers' kort en klein geslagen.

[HUNEBED](#)

4 Op en om Adderhorst

Aan het begin van de twintigste eeuw kocht professor A. van Veldhuizen een stuk grond aan de oever van het Zeegserloopje en liet daar het huis Adderhorst bouwen. In de jaren dertig schreef Van Veldhuizen in zijn boek *Op en om Adderhorst* uitgebreid over de schoolplaat van Bueninck. *"De schilder heeft zijn standpunt zóó weten te kiezen dat het nieuwe hem*

SCHOOLPLAAT VAN BUENINCK - BRON: DRENTS MUSEUM

niet opdringerig in den weg kwam. Spoor en telegraafdraden heeft hij juist achter zich gehouden en met den rug daarheen in een driehoek het landschap omvat aan weerszijden van een ouden Drentschen landweg, die ruim en onvast van lijn is, het type van een heide uit dit oude schapenland. Links, vlak vooraan, ligt een der best bewaarde hunebedden van ons vaderland. Schilder Bueninck is precies op tijd geweest, toen hij zijn plaat maakte. De eeuw, die toen inzette, heeft zoo ontzaglijk veel totaal veranderd. Nauwelijks is hij klaar, of er komen metse-laars en maken een 'nuver hoessien' juist op den voorgrond van zijn schilderij. Ze mogen niet verder gaan dan het paaltje, want daar begint het rijkseigendom."

5 Een blauwe reiger in het Villapark

De driehoek tussen spoorlijn, Zeegserloopje en Hunebedweg kwam aan het begin van de twintigste eeuw in het bezit van professor Scheltema die er een sanatorium voor 'bleekneusjes' wilde stichten. Het ging niet door. In de jaren twintig kocht de toenmalige gemeente Vries de 'driehoek' om het tuindorp Mooi Zeegse aan te leggen met vakantiebungalowtjes, maar ook dit plan kwam niet verder dan de tekentafel van Mullock Houwer, oud-directeur Gemeentewerken van de gemeente Groningen.

De gemeenteraad van Vries koos eieren voor zijn geld en besloot niet zelf te gaan bouwen, maar bos aan te leggen waarna men het terrein in kaveltjes zou kunnen verkopen. Een lucratieve actie omdat een groot deel van het werk in het kader van de Werkverschaffing, dus goedkoop door werklozen kon worden uitgevoerd. Na de aanleg van het bos werden in de jaren dertig de eerste kavels in het Villapark verkocht. Architect J.H. Emck ontwierp de villa's en verzorgde desgewenst ook het interieur van de woningen. De originele woningen zijn in het Villapark nog goed te herkennen, zoals de Blauwe Reiger uit 1935.

6 Het Zeegserloopje mocht zichzelf blijven

Het Zeegserloopje is één van de vele beekjes die op de Drentsche Aa uitkomen. Dankzij de oprichting van het Stroomdallandschap Drentsche Aa in 1965 is de beek ten oosten van de spoorlijn niet 'genormaliseerd' en mocht het loopje blijven meanderen in het smalle beekdal met opvallend veel reliëf. Het beekdal is hier zo smal, omdat het Zeegserloopje zich een weg moest banen door een zandrug die onder andere ook veel potklei bevat. Geologen noemen deze de Rug van Tynaarlo. Potklei bestaat uit zeer fijne kleideeltjes. Hoe fijner de grondsoort waar een beek door stroomt, hoe smaller het beekdal gebleven is. In het beekdal van het Zeegserloopje komt relatief veel kwelwater aan

FOTO: ROELOF HUISMAN

FOTO: AALDRIK POT

de oppervlakte. Dankzij dit zuurstofrijke water voelen bijzondere planten als muskuskruid en goudveil (foto) zich in het beekdal goed thuis. Voor de oorlog kwamen in het Zeegserloopje zelfs nog otters voor. Van Veldhuizen beschreef in *Op en om Adderhorst* hoe de otters een stukje oever bij zijn huis gebruikten als een glijbaantje om zich in het water te laten glijden.

[BEEKDAL, KWELWATER, POTKLEI](#)

8 Een dagje naar de Zeegser Duinen

Het dorp Zeegse werd in 1225 voor het eerst genoemd als Segese. Later werd de dorpsnaam onder andere geschreven als Zege-se, Zegeze en Zeegze. Kenners van de etymologie zien overeenkomsten met woorden als

sijpelen, zijgen en druppelen. Zij gaan ervan uit dat het Zeegserloopje vroeger de Zeegse gehe-
ten heeft en dat men het dorp vervolgens naar
de beek is gaan noemen.

Aan het begin van de twintigste eeuw was
Zeegse een rustig boerendorp. Het doorgaande
verkeer vanaf Schipborg over de Borkerbrug
was verdwenen zodra de straatweg van Zuidla-
ren naar Vries was geopend. Deze rust zou ech-
ter niet al te lang duren. Met name toen men in
1919 de Zeegsersteeg begon te verhard en
het dorp beter te bereiken werd, kwamen de
dagjesmensen op warme zomerdagen in grote
aantallen met de fiets en de auto naar de 'dun-
nen' van Zeegse. Vooral op de inwoners van de
stad Groningen oefende deze 'woeste' natuur
een grote aantrekkingskracht uit.

UITSPANNING DUINOORD - FOTO: DRENTS MUSEUM

Al spoedig had Zeegse zijn eerste 'uitspanning' om de bezoekers van hun natje en droogje te kunnen voorzien. Stadgers met geld slaagden erin een duin voor zichzelf te verwerven om er een vakantiehuisje te bouwen. Mensen die het met iets minder moesten doen, stonden er zomers op de camping. Reeds voor de Tweede Wereldoorlog was Zeegse een begrip voor een gezellig dagje-uit.

10 Mooi Zeegse

De route brengt u achter de Zeegser duinen langs. U komt voorbij een paar prachtige stukken heide met forse dennen en jeneverbesen. Hier en daar ligt een stukje zandverstuiving. Verderop loopt u langs de hoge oever van de stille veenplas Siepelveen. De naam is afge-

BEENBREEK - FOTO: HANS DEKKER

leid van het Drentse woord 'siepelgras', ofwel beenbreek. Het bos rechts van het pad draagt de terechte naam Mooi Zeegse. Het is in de loop van de tijd volgebouwd met vakantiewoningen in alle soorten en maten. Tegenwoordig kun je je niet meer voorstellen dat iemand ooit toestemming zou krijgen om er te bouwen. Maar vroeger was iemand allang blij dat hij een paar centen kon verdienen met de verkoop van zo'n stukje waardeloze 'woeste grond'.

ZANDVERSTUIVING

12 Wandelen in een nationaal park

Sinds de jaren zestig is Staatsbosbeheer in het beekdal van de Drentsche Aa actief om het landschap nieuwe kansen te geven. In die tijd leek het met de Drentsche Aa dezelfde kant op te gaan als met vrijwel alle andere beken in Nederland. Er lagen plannen voor grootscheepse ruilverkavelingen in het beekdal en de Drentsche Aa zou grotendeels worden rechtgetrokken tot een afwateringskanaal. Eerder tijdens deze Knapzakroute heeft u bij de spoorlijn al gezien wat voor effecten dat op het landschap gehad heeft. Met name de middenloop van de Drentsche Aa bleef indertijd voor drastische ingrepen gespaard. Hier kon het oude

beekdallandschap zich dan ook handhaven en wandelt u - op weg naar een tweede, verrassende ontmoeting met het Zeegserloopje - door een 'ouderwets' cultuurlandschap. In 2002 werd voor het gebied in de driehoek Assen-Gieten-Glimmen het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa (tegenwoordig Nationaal Park Drentsche Aa) opgericht. 'Behoud door vernieuwing' luidt het motto van de betrokken gemeenten en organisaties.

FOTO: JAAP DE VRIES

Samen willen ze ervoor zorgen dat het Drentsche Aa-gebied zich verder kan ontwikkelen in het verlengde van hoe het landschap destijds ontstaan is. Het gaat in totaal om ruim tienduizend hectare waarvan ongeveer eenderde natuurgebied is.

[NATUURONTWIKKELING](#)

13 Hokjes voor dier en mens

Rechts van het pad staat een hokje dat in 1996 door de inwoners van Tynaarlo gerestaureerd werd in het kader van het dorpsvernieuwingsproject Drentécole. In het dorp kent men het als KI-hok nummer 8. Het is een bouwsel met een opvallende geschiedenis.

Vroeger hadden de boeren van het dorp samen één goede fokstier om de koeien van het dorp te dekken. Regelmatig kochten ze een nieuwe stier om inteelt te voorkomen. In de jaren dertig begon men in Nederland kunstmatige inseminatie (KI) bij runderen toe te passen. De eerste KI-vereniging ontstond in Drenthe in de Tweede Wereldoorlog. Ook te Tynaarlo waren de dagen van de stier al spoedig geteld.

Om het de inseminator van het KI-station gemakkelijk te maken hadden de boeren van Tynaarlo op allerlei plaatsen in het buitengebied speciale hokjes getimmerd waar ze 'tochtige' koeien tijdelijk even op stal konden zetten. Op een gegeven moment waren er wel zo'n vijftien van deze hokjes rond Tynaarlo. De inseminator kreeg simpelweg het nummer van het hok door waar hij moest zijn...

15 Broeken, maden, stukken, de taal van het beekdal

De route brengt u langs de rand van het beekdal van de benedenloop van de Drentsche Aa. Hij wordt hier ook wel Westerstroom genoemd. Deze naam is - zoals u zich kunt voorstellen - uit Zuidlaren afkomstig. In Tynaarlo noemde men de Aa ook wel het Oude Diep. Achtereenvolgens komt u langs groenlanden met mooie oude namen als Eischenbroeken, Loopstukken, Wedbroeken, Zwijnmaden, Koebroeken en Osbroeken.

Maden

De 'maden' zijn waarschijnlijk in de late middeleeuwen in gebruik genomen door de boeren van Tynaarlo. Deze groenlanden langs de beek

FOTO: ROELOF HUISMAN

overstroomden 's winters. Het water liet een laagje vruchtbaar slib op het land achter. Deze op natuurlijke wijze bemeste gronden werden de madelanden of de 'maden' genoemd. De stam van het woord is dezelfde als in 'maaien'. De 'maden' zijn dus hooilanden.

Broeken

Om het vee te laten grazen hadden de boeren weiland op de wat hoger gelegen delen van de beekdalen. De namen van deze gronden eindigen vaak op 'broeken'. Het woord komt oorspronkelijk van 'broekbos' ofwel 'moerasbos'.

Stukken

Een derde groep namen in het beekdal heeft de uitgang 'stukken'. Deze naam is afkomstig van gezamenlijke weidegronden die pas na de markescheiding - in Tynaarlo was dat in 1848 - onder de gezamenlijke boeren van Tynaarlo in stukken zijn verdeeld.

De volgorde zwijn - koe - os in de namen die de boeren van Tynaarlo aan hun groenland geven is niet toevallig. Uit de naam Zwijnmaden kun je afleiden dat de hooilanden van Tynaarlo nabeweid werden door varkens. Na de zwijnen bleven de koeien het meest dichtbij het dorp in

de Koebroeken. De ossen werden op de grootste afstand van het dorp vetgeweid in de Osbroeken.

[BOERMARKE, GROENLAND, LANDBOUW, VELDNAAM](#)

17 De Bond van Orde

In 1893 werd door de Finsterwolder notaris Koning de Bond van Orde door Hervorming opgericht. Aanleiding waren de heftige rellen in Oost-Groningen met stakende arbeiders in de aardappelmeel- en de strokartonfabrieken het jaar daarvoor. De minister stuurde er zelfs militairen op af om de zaak weer onder controle te krijgen. Het oproer kraaide en burgers braken zich het hoofd over hoe het oprukkende socialisme in Nederland tot staan te brengen was. De Bond van Orde door Hervorming meende een remedie te hebben gevonden met de aankoop en ontginning van woeste grond. Wie een goed huis en een stuk grond kon huren, zou zich beslist als ordelijk burger gaan gedragen, meende men. De Bond van Orde kocht in 1900 vijftien hectare heidegrond tussen het Akenveen en de spoorlijn en bouwde er een boerderij en twee arbeidershuizen. De weg er naartoe ging uiteraard Bondweg heten.

FOTO: HENNY LEIJTENS

19 Akenveen

Het veengebiedje Akenveen is oorspronkelijk een uitgewaaide laagte op de Rug van Tynaarlo. Keileem in de ondergrond zorgde ervoor dat het water hier bleef staan en dat er zich veen kon vormen. Het Akenveen is lange tijd de belangrijkste brandstofleverancier van Tynaarlo geweest. Tegenwoordig is er nog zo'n vijf hectare van het Akenveen over. Lange tijd is het gemeenschappelijke markegrond geweest die later verdeeld werd onder de boeren van het dorp. Tegenwoordig is het Akenveen in bezit van zo'n veertig particuliere eigenaren. Dit zorgt ervoor dat er bij het beheer lang niet altijd slagvaardig kan worden opgetreden.

De bosstrook boven het Akenveen is ingeplant op de oude vuilnisbelt van Tynaarlo. Zulke dorpsvuilnisbelten kwamen altijd op gemeenschappelijke plaatsen die niet interessant waren voor agrarisch gebruik.

DOBBE, KEILEEM, VEENVORMING

21 Natuurbad werd landgoed

Net als het Maatschappijgat, het Veenmeer en de zandzuigplas van Roelofs, die nog steeds in gebruik is voor de winning van met-
selzand, is ook het Natuurbad Tynaarlo van oorsprong een zandgat. In de jaren twintig werd van de afgraving aan de rand van het dorp een 'badplaats' gemaakt. Professor Van Veldhuizen noteerde in Op en om Adderhorst dat er 'meermalen wel een veertigtal auto's stonden'. We schrijven dan de jaren dertig...

Na de oorlog werd het aantal voorzieningen bij het Natuurbad uitgebreid met een theehuis, kleedruimten, toiletten en een tennisbaan. In de jaren zestig kwamen er soms wel twaalfduizend mensen op één dag en was de politie ter plaatse om het verkeer in goede banen te leiden. In 1973 is het Natuurbad Tynaarlo gesloten voor het publiek. De Nederlanders waren verwend geraakt met keurig schoon

chloorwater. Jarenlang heeft de Vereniging van Dorpsbelangen Tynaarlo zich beijverd om de zandplas weer open te krijgen voor het publiek. Dat is uiteindelijk ten dele gelukt. Een projectontwikkelaar kocht halverwege de jaren negentig het grootste deel van het gebied en realiseerde een aantal grote villa's op wat Landgoed Tynaarlo ging heten. Dorpsbelangen slaagde er wel in een strook van de westkant van het gebied te kopen. Van de hiervoor noodzakelijke 75 duizend gulden bracht de bevolking van Tynaarlo in een paar dagen tijd 50 duizend gulden bij elkaar.

Zoete kers

In tegenstelling tot Zuid-Limburg en de Betuwe is de kers in Drenthe een tamelijk zeldzame verschijning. Dat heeft alles met de grondsoort te maken. Het schrale Drentse zand biedt de kers te weinig groeimogelijkheden. Op plaatsen waar leem en klei in de ondergrond zitten, voelt hij zich duidelijk beter thuis. Daarom vindt u de zoete kers - officieel de *Prunus avium* - in Drenthe soms in de houtwallen en bossen op de flanken van de beekdalen.

Luister naar het hele verhaal

Colofon

Teksten: Bertus Boivin

Route advies: Roelof Huisman, Tea Snippe (BOKD)

Cover illustratie: Marcel Leuning

Projectcoördinatie: Hanna Schipper
(Het Drentse Landschap)

Topografie: ArcGIS online en Kadaster/OpenStreetMap

Vormgeving: Smartmobiletour.nl

Deze digitale knapzakroute is mede mogelijk gemaakt door:

Recreatieschap Drenthe

Gemeente Assen

gemeente Tynaarlo

G E M E E N T E

N O O R D E N V E L D

Gemeente Westerveld

G E M E E N T E
MIDDEN-DRENTHE

provincie Drenthe

START

42

KAART

Knapzakroutes

Heeft u genoten van deze wandeling en wilt u nog meer onbekende paden ontdekken?

Download meer routes via

www.eindjeomindrenthe.nl

en kijk voor aanvullende informatie op

www.knapzakroutes.nl.

Volg ons op:

Het Drentse Landschap

